

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyvadatulajdonos.

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozhordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy félhasábos petitsor után 3 kr. számíttatik.</p>
--	---	---

Pest, 1867. évi október hó 16-án.

(y) Adtál uram esőt, de nincs köszönet benne.

Az a törvényjavaslat, a melynek nyilvánosságra bocsttatását hetek óta sürgetjük, meg volna, csak hogy nem nagy a köszönet benne.

Több napilap, állítólag megbízható forrásból, egy törvényjavaslat tartalmát közli a vallásügyjoguságról, mely közelebb a minisztertanácsban megállapított volna. E közlemények szerint a törvényjavaslat tartalma im ez volna:

1. A politikai jogok gyakorlata független a vallástól.

2. Az ezzel ellenkező törvények és rendeletek érvényen kívül helyeztetnek.

3. E törvény kihirdetése napján életbe lép.

Igaz, hogy e közlemény nem hivatalos alaku, de másrészt semmiféle czáfolat nem érte, úgy hogy alapos ok van attól tartanunk, miszerint e közleménynek hiteles az eredete.

Igy nagyon is igazolva van azon nyugtalanságunk, melylyel a törvényjavaslat közrebocsátását egyre sürgettük, és midőn ma az itt idézett formulázás ellen felszólalni kötelességünknek tartjuk, teszszük ezt azon történelmi meggyőződésből, hogy a zsidók ügyének e hazában és ezen kívül nem ártott annyira a szükkeblőség, mint a rossz informatio és a helytelen megítélés.

A fentidézett helytelen formulázás szerint mi jutna ugyanis ki mostanában a zsidóknak? Azt mondjuk, mostanában; mert mi készek vagyunk elhinni, hogy a zsidók, ha ügyük majd egyszer véglegesen rendezve lesz, teljes jogegyenlőséget fognak élvezni. De annyit méltán követelhetünk és az országgyűlés könnyen is teljesítheti, hogy ha már egyelőre az államnak a különböző vallásfelekezetekhez való viszonya reánk nézve is egy ideig elintézetlen marad, legalább azon jogélvezetek reánk is kiterjesztessenek, a melyekben a bevett vallásfelekezetek már jelenben részesülnek.

Az idézett formulázás lefoglalt jogainknak azonban csak egy töredékét nyújtja. A „politikai jogok”-féle kifejezés különben is nagyon határozatlan, és ha e szöveg rossz szándékkal magyaráztatik, a választási jognál egyebet nem tartalmaz. — Nem akarunk jog és jog között classificatiót csinálni és a censustól függő választási jogot nagy értékénél alább becsülni; hanem a választási jog ez idő szerint épen az a jog, a melynek élvezete nélkül legkönnyebben ellehetünk.

Ezen egy ideig csak papiroson álló politikai joggal szemben azonban várja csak el türelmesen a zsidó, míg a részletes codificatio mindazon megszorításokat

élenyésztetni, melyeket évtizedeken át a zsidók megalázására felhalmozott.

A zsidó nem hivatalképes; a zsidó nem szereshet nemesi birtokot; szorosán az országos törvények értelmében a zsidó nem lehet sem ügyvéd, sem gyógyszerész, sem bányász, sem mérnök és építész; révet és vámot nem bérelhet s a t.

Nem részletezzük mind e megszorításokat, elég ezuttal emlékeztetnünk Mezei Mór, e lapoknak jeles munkatársától, a „Pester Lloyd” 1866. november havi számaiban megjelent „Die Judenfrage vor dem Reichstage” czimű cikksorozatára, a hol a többi között ezen kérdés is kimerítőleg tárgyalatik.

Véleményünk tehát az, hogy a törvényhozás nem várhat a részletes codificatióra a különböző törvényhozási ágakba vágó megszorítások élenyésztesével. A legegyszerűbb és leggyökeresb megoldás tehát oly formulázás, mely a politikai jogokkal együtt a polgáriakat is magába foglalja. Nem elégséges azonban a fentidézett 1. pontnak olyforma bővítése, hogy a politikai és polgári jogok gyakorlata független a vallástól, mert e szöveg még korántsem foglalja magában mindazon jogélvezeteket, melyeket a magyar közjog a különböző felekezeteknek nyújt, és melyekre mi is méltán tarthatunk igényt, ha a teljes jogegyenlőség nem üres phrasis.

Nem szabad ugyanis számításon kívül hagynunk, hogy azon törvényjavaslat, mely az államnak az egyházhoz viszonyát rendezendő leszen, ha egyébütt nem, a felsőházban bizonyára nagy ellenzésére fog akadni. A kormány tehát addig is e nagy fontosságú kérdésekben az 1848. 20. t. cz. alapján fog eljárni, és mi az ebben nyújtott jogokra nem mint egyenjogositott polgárok, hanem csakis mint bevett vallásfelekezet tarthatnánk igényt.

Az 1848. 20. t. cz. 2. §-a „tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot” alapít meg a bevett felekezetek számára; a 3. §. „a bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségait közálladalmi költségek által” rendeli fedeztetni; a 4. §. szerint „a bevett vallásfelekezetek iskoláiba járhatás, valláskülönbség nélkül, mindenkinek megengedtetik”; az 5. §. nyomán „a miniszterium rendelkezni fog, hogy a bevett vallásokat követő katonák saját vallásu tábori lelkészekkel láttassanak el.”

Nem tagadjuk, hogy a felett igenis eltérhetnek a vélemények, hogy az itt nyújtott jogok mily terjedelemben vehetők czélszerűen alkalmazásba, és hogy különösen az 1848. 20. t. cz. 2. és 3. §-ának részletes kivitele alapos megvitatásra szorul akkor, midőn majd az államnak a vallásfelekezetekhez viszonyára megállá-

pitandó leszen; de ha — a mint kétségtelen — ma szükség intézkedni érdekünkben a jogegyenlőség követelménye szerint, nem lehet sem, a magyar közjognak megfelelő, egyszerűbb. — és az eljárás egyszerűsége annyi codificationalis teendő mellett szintén jeles momentum — sem gyökeresebb szöveg a jogegyenlőség biztosítására, mint ha a zsidóvallás bevett vallásfelekezethek nyilvánították, ugyancsak az 1848. 20. t. cz. 1. §-a alakjában.

Pest, 1867. october 16.

A mintatanoda és tanítói képezdeügyben valahára mégis csak történt valami; a magas kormány végtére döntő határozatot hozott egy kérdésben, melyet mi már annyiszor megpendítettünk, mely már évek óta ritka mérvben foglalja el az érdekelteket.

Már hetek óta tudomásunkra jutott, hogy a m. kormány s a hitközségi előljáróság közt az érintett ügyben értekezletek folynak; de ezekről mindeddig hallgattunk; részint mivel róluk csak kevés szivárgott át a nyilvánosságba, részint pedig, mivel ezen kevés tudósítás arra mutatott, hogy végeldöntés nem hozatott még. De most, miután megállapított tények előtt állunk, biztos és illetékes tudósítások folytán, ezen ügy eddigi menetét és jelenlegi állapotát sietve sietünk olvasóinkkal tudatni.

A vallás és közoktatási miniszterium részéről leirat érkezett a helybeli hitközség előljáróságához, nyilatkozzék a magyar nyelv s a magyar nyelven előadott tantárgyak a mintaiskoláiban kezelése s a tan személyzetben netalán szükséges személyváltás felett. Az előljáróság válaszára, hogy az említett iskola ügyébe nem lévén kellőleg beavatva, az elébe terjesztett kérdésre nem felelhet, mielőtt a mintaiskola megvizsgálására bizottmány nem küldetnék ki; a magas kormánytól újabb kegyes leirat érkezett az előljárósághoz, mely által ez felszólított két szakértő férfit kiküldésére, kik a magas kormány részéről kiküldendő két hivatalnokkal együtt a mintatanodában tartandó vizsgánál megjelenjenek s az ez alkalommal szerzett tapasztalások alapján ítéletet hozzanak a fennérintett kérdésben. Az előljáróság az ő részéről iskolai bizottmányának két tagját, Dr. Kohn Sámuel hitszónokot és Dr. Pollák Henriket küldötte ki; míg a magas kormány részéről főtitiztelendő Róder főigazgató s Gönczy Pál miniszteriális tanácsos urak a vizsgán megjelentek. Az erre következő értekezletben az előljáróság két küldöttje az iskolai bizottmány s a községi választmány megbízásából, kikkel a vizsgán szerzett tapasztalásaikat előbb tudatták, következő értelemben nyilatkoztak.

A mintatanoda eredete s eddigi vezetésénél fogva az előljáróság mint olyan mindeddig nem szervezhetett magának kellő ismeret ezen iskola belserveszetéről; küldöttjei az ezen iskolában tartott nyilvános vizsgánál jelen voltak ugyan, de kerülük a nem igazolt dicsérést ép úgy, mint a nem igazolt ócsárlást és oda nyilatkoznak, hogy az ez alkalommal szerzett tapasztalások folytán nem hozhatnak kellő ítéletet az ott tartott magyar előadások kezelése és becséről; erre nézve inkább használt volna a tanítók megvizsgálata, mint az iskola gyermekek, még pedig nyilvános vizsgálója. Ennek következtében a netalán szükséges személyváltásra vonatkozó kérdésre sem felelhet

tízetesen; ebbeni nézeteit általában csak így adhatja elő:

A község legszentebb érdekei, melyek e tekintetben a legkisebb vidéki község érdekeivel találkoznak, parancsolólag azt követelik, hogy a magyar nyelv ezen iskolában minél alaposabban adassék elő s a lehetőleg legtöbb tantárgynál használtassék mint tanítási nyelv, míg idővel, az előadandó tantárgyak veszélyeztetése nélkül, egyedüli tanítási nyelvvé válhatik. Az előljáróság tehát a m. kormány előtt alázatosan, de határozottan oda nyilatkozik, hogy azon tanítók, kik honi nyelvünket tisztán nem ejtik kis tökéletesen nem bírják, magyar nyelven többé sem miféle előadásokat ne tartsanak; kik legyenek ezen tanítók? azt a nagys. minist. tanácsos ur, ki a vizsgán szintén jelen volt, legalább is úgy, míg a főt. főigazgató ur bizonyára még jobban is fogja meghatározhatni, mintsem a község küldöttjeinek tudósításai folytán, miután a főigazgató ur nem csak hivatalosan látogatja az iskolát, hanem magukat a tanítókat épen a magyar nyelven már meg is vizsgálta. Miután pedig másrésről még vannak tantárgyak, melyek német nyelven előadhatók, az előljáróság pedig eddigi tapasztalások folytán ezen tanítók tankésességét kétségbe vonni nem akarja; nem is mondhatná, hogy ezen a magyar nyelvvel nem bíró tanítók a mintaiskolánál fölöslegessé vagy haszonvehetlenek lennének, miután a német nyelven előadandó tantárgyakat taníthatják. Ily körülmények mellett könnyen megtörénhetik ugyan, hogy a honi nyelven tanítandó tantárgyakra nézve kelleténél kevesebb, a német nyelven előadandó tantárgyakra nézve pedig kelleténél több is lesz a tanító erő; de az előljáróság alázattal azt jegyzi meg, hogy ő ezen hiányoknak és bajnak nem okozója; ő azokat csak elő adhatja, azok orvoslását pedig a m. kormánynak az iskola ügy iránti meleg részvételétől várja.

A nagys. tanácsos ur felszólítása folytán az előljáróság ezen nyilatkozatát utólagosan írásban is nyújtotta át.

Az előljáróság ezen tervét a m. kormány megbizottjai egyhangulag s határozottan, mint a tervezett szigorú osztályrendszerrel ellenkezőt, el nem fogadhatónak nyilvánították. Róder főigazgató ur eredeti ajánlatát, hogy a magyar nyelvet tökéletesen nem bíró tanítók az alsóbb osztályokban alkalmaztassanak, önmaga vonván vissza; az előljáróság küldöttjei pedig megbízásuk folytán előbbi nyilatkozatuk mellett, a kormány megbizottjai megint az osztályrendszer szigorú fentartása mellett maradván; a hosszú s egyelőre eredmény nélküli értekezletnek vége lön. Ennek szükségképi következése pedig az vala, hogy a m. kormány, számot tartván a hitközség s a körülmények jogos követeléseinek és az osztályrendszer fentartásának, elhatározta, a magyar nyelvet nem bíró tanítókat vagy kizárólag a képezdebe áttenni, vagy pedig, ha ott nem alkalmazhatók — elbocsátani.

Ezen körülmények mellett lehetetlen volt, hogy a mintaiskola és képezde nek igazgatójáról, Ledererről nem lett volna szó, ki az említett egyes bizottmány s nagy hallgatóság jelenlétében az említett nyilvános vizsgának befejezése alkalmával oly hibás s alig érthető magyar zárbeszédet s imát mondott, hogy a jelenlevők mind igen kellemetlenül voltak

érintve, míg igen sokan a nevetést legnagyobb erőltetés mellett sem tarthatták vissza. A vallás és közoktatási miniszter ú. n. mélt. mindezen ügyek végleges elrendezése végett a község elnökét és iskolai bizottmányát f. h. 10-ikére értekezletre hívta meg Budára, melyen Gönczy tanácsos ur szintén részt vett, ki ezen, főleg rá bízott ügyben mindig a legnagyobb elismerésre méltó buzgalommal és szakavatottsággal járt el. A tanítók ügye nagyban már el lévén rendezve a m. kormány elismervén Lederer képtelenségét magyar nyelven előadásokat tartani vagy csak azokra felügyelni, eleinte a héber nyelvben s általában a tulajdonképi zsidó tudományokban igen jártasnak tartotta. E tekintetben minden oldalról felvilágosítottván, hogy Lederernek a héber tárgyokban igen, de igen is csekély ismeretei vannak, a m. kormány meggyőződött, hogy a mintaiskola és képezdének eddigi igazgatója az ott előadott három nyelv közt kettőt, s épen a legszükségesebbet nem ért; és pedig sem a honi nyelvet, a magyart, sem a vallásos nyelvet, a hébert. Ezen meggyőződésből kiindulván a m. kormány, hallomás szerint, Lederert igazgatói hivatalától felfüggeszti, de a képezdében mint tanítót német nyelven tartandó előadásokra meghagyja.

Öszinte meglepéssel fogadjuk a m. kormány ezen intézkedéseit s erősen hiszszük, hogy egy alkalmasabb és tudós igazgató kinevezése s a képezde tanfolyamának egy tanévvel megtoldása, mit a m. kormány szintén indítványozott, képezdénket oly viruló állapotba hozandja, hogy hitközségeink onnan tanítókat fognak nyerhetni, kik nemcsak épen annyit tudnak, a mennyit tanítaniok kell, hanem kik tág látkörrel s bővebb ismeretekkel elhagyván a képezdét, a gyakorlati életben mind önmagukat fogják tökéletesíteni, mind pedig hazánknak derék, hasznos polgárokat nevelni.

S z e m l e.

A „Hirnök“, a „Magyarországból“ arról értesül, hogy a miniszteri tanács tegnapi ülésében helybenhagyatott volna a nemsokára az országgyűlésnek előterjesztendő ama törvényjavaslat, melynél fogva a teljes jogegyenlőség érvényesítésére ezental a politikai jogok gyakorlata nem köttetnék a valláshoz, s minden ellenkező törvény eltöröltetnék. — Ezen közlés valószínűleg csak a zsidó emancipációra vonatkozik, — s e szerint megváltozott volna azon határozat, hogy ezen kérdés a honosítási törvényvel tárgyalassék együtt. Ez pedig kár lenne, mert akkor a zsidókra nézve a naturalisatio s honosítás szüksége teljesen elengedtetnék, s így minden külföldi zsidó tetszése szerint utaznék hazánkba követválasztásoknál — szavazni, vagy követté választatni.

Szegény öreg! Nagyon megzavarodhatott a feje, nem csoda különben ebben a concordatum-háborus időben. Hallhatta, hogy a kormány ugyanazon nyilatkozatban, melyben a hitfelekezetek egyenjogúsítását a honosítási törvényvel együtt tárgyalandónak mondá, azt is kifejezte, hogy ezen honosítási törvény egyaránt vonatkoznék valamennyi hitfelekezetre. Ha csak nem akarjuk feltenni, hogy a kormány csak azért hozta kapcsolatba a kérdést, hogy ugyanakkor, midőn a vallásfelekezetek egyenjogúságát kimondani készül, ezen elvet mintegy maga ellen fordított satyraképen azonnal megsértse: a szándékolt, de a „Hirnök“ mély sajnálatára ismét elejtett kapcsolatnak nem lehetett volna más jelentősége, mint a zsidóemancipációt oly alakban vinni véghez, melynél fogva a létesítendő honosítási törvény rájuk mint jelenleg honosítandó ma-

gyarországi lakosokra lett volna alkalmazandó. De a kormány alkalmasint belátta ez eljárás czélszerűtlenségét, mely, miután a haza zsidó lakosait az idegenekkel egy kategóriába helyezi, az összes magyarhoni zsidóság igen érzékeny sértésével inaugurálta volna az egyenjogúság eszméjét; de egyenes igazságtalanságot is tartalmazott volna, mivel a csak néhány év előtt bevándorlott, illetőleg a jövődő honosítási törvény szerinti időt még a hazában nem töltött keresztényekre alkalmazást ugyanily módon, t. i. visszahatólag nem nyert volna. Mulatságos azonban azon következtetés, melyet a „Hirnök“ az érintett két kérdés egybekapcsolásának elejtéséből von, hogy t. i. most már „a zsidókra nézve a naturalisatio s honosítás szüksége teljesen elengedtetnék.“ Ha nincs egyéb baja a jámbor öregnek, e miatt nyugton alhatik. A zsidókra nézve, értjük a jövőben bevándorlandókat, bizony szükséges lesz a honosítás, csak hogy épen oly szükséges lesz az akár Tyrolból bevándorló katolikusokra nézve is. A „Hirnök“, ki oly buzgón szeret foglalkozni a 48 előtti állapotokkal, meggondolhatta volna, hogy Magyarországból miért nem volt tulajdonképi általános honosítási törvény 47-ig, és miért állott be annak szükségessége 48, illetőleg 1867-ben; mert 47-ig hazánkban ugy is csak az gyakorolhatott politikai jogokat — természetesen a szab. kir. városok kivételével, melyek lakosai statutarius joggal éltek — ki országos nemességet birt, a honosítás tehát mindig privilegialis alakban csak egyes személyekre kiterjedőleg történt. — Midőn azonban 48-ban a honpolgári jogok gyakorlata az egész népre kiterjesztetett, kellett oly módusról gondoskodni, mely meghatározza, mikor kezdődik a hazánkba bevándorló idegen magyar honpolgár lenni. És mivel emancipálni fognak a zsidók (ezt biztos forrásból mondhatjuk a „Hirnök“nek), a jövőben bevándorló zsidókra nézve is beáll a honosítás szüksége. Ha tehát a „Hirnök“ a tout prix azt akarja, hogy „a zsidókra nézve a naturalisatio s honosítás szüksége el ne engedtessek“, legjobb szer őket minél előbb — emancipálni. Lám, mennyire áll érdekében a „Hirnök“nek a zsidókat emancipálni, és mégis mennyire irtózik tőle!

Hogy tehát nem azért fognak a külföldi zsidók „tetszés szerint hazánkba utazhatni és követválasztásoknál szavazni, vagy — követté választatni“, mivel a zsidó emancipáció és a honosítási törvény nem együtt, hanem külön fognak tárgyalatni, ez, ugy hiszszük, már most a „Hirnök“ előtt is világos lehet. De honnan szedi általában a „Hirnök“ azon tapasztalását, hogy a külföldi zsidóknak semmi sürgősebb dolguk nem lesz, mint hazánkat az emancipatio után és folytán ellepni és a választásoknál korteskedni? Nem gondolta meg a „Hirnök“, hogy épen alkotmányos államokban (miért képez Spanyolország ez alól kivételt, ennek okát igen jól tudja a „Hirnök“) aránylag kevesebb a zsidó lakosság, mint az abszolút uralkodók alatt állókban? Ez onnan van, mert a polgári szabadság haladása rendszerint összefüggésben áll a nemzetgazdászati viszonyok fejlődésével, és épen ez utolsók állapotától függ valamely országban a zsidó lakosság száma. — Alantabb nemzetgazdászati viszonyok közt a zsidók szükségletet pótolnak, és azért mintegy ösztönszerűleg oly országokba tódulnak, hol olyanok létezése tevékenységöknek tért enged.

Ha tehát azt akarja a „Hirnök“, hogy a zsidók hazánkban tul ne szaporodjanak, mindenek előtt a nemzetgazdászati viszonyok fejlődését kell előmozdi-

tania, ezt pedig csak az által érheti el, ha az alkotmányos szabadság haladását minél melegebben ápolja.

Szép dilemma! Szegény Hírnök!

Az egyenjogositási törvényjavaslathoz.

Miskolcz, 1867. évi október 13-án.

A „Pester Lloyd“ utolsó szombati számában legelső jelét találjuk valahára annak, hogy a miniszterium a vallásegyenlőség törvénybe íratása tárgyában határozott, sőt az illető törvényjavaslat formulázását is immár elkészítette. Az érintett napilapban közzétett három rövidke cikkéből álló javaslat, melynek lényege az első cikk egyetlen egy sorában — „a politikai jogok gyakorlata független a hitvallástól“ — ki van fejezve, legelső pillanatra oly szerkezetűnek látszik, hogy azt mind az ügy méltóságának, mind az igazi szabadelvűségnek teljesen megfelelőnek lehetne mondani; mindazonáltal minket zsidókat, kiknek érdekében ama törvény tulajdonképen hozandó, és kik a multban keserűen tapasztaltuk: minő kevés garantiát nyújt a törvény, ha csak annak szövegében rejlt szellemére, és nem a törvény betűire hivatkozhatik a zsidó akkor, midőn állami jogai érvényesítéséről van szó, minket, mondom, ama törvényjavaslat egyáltalában nem elégíthet ki.

Ott vannak az 1848-iki törvények. Ha az ember ezen, nemzetünk örök dicsőségét biztosító törvények szellemére gondol, mely a jog, az igazság és humanitás legszentebb elveit országvilág előtt hirdeti, merő lehetetlennek hitte volna, hogy akár csak néhány hétig is ama törvények életbeléptetésén túl a közterhek viselő nép egy oly nagyszámu része, mint a zsidók, nem tisztán politikai, hanem még polgári jogok gyakorlásától megfosztva maradnak. Mi zsidók akkor — 1848-ban — szinte örömujjongással fogadtuk a szabad szellemű törvényeket, mert szellemükben bizva, hittük, hogy a hon atyái, kik ama törvényeket alkották, nem akarták, nem kívánhatták, hogy a középkor békóiból felszabadított nép milliói között csupán a zsidó fosztassék meg a haza szabadságát és a honpolgárok jogegyenlőségét biztosító törvények jótéteményeitől. És mi történt? tudjuk edes mindnyájan.

A szellem, mely az új törvényjavaslatot átlengeti, ismét olyan, hogy semmi kívánni valót nem hagy hátra, és ha a javaslat törvénynyé válik, a magyar törvényhozás szabadelvűsége Európa, az egész civilizált világ színe előtt igazolva leend. A világ előtt, mely a magyar törvénykönyv részleteit távolról sem ismeri, az előtt igen; de itthon nekünk, kik a különböző hitfelekezetekről szóló országos törvények subtilitásait ismerjük, azon sajátos jogi megkülönböztetéseket, melyek a „bevett“ és „nem bevett“ vallások között fenállanak; kik tudjuk, hogy hazánk törvényeiben a valódi jogegyenlőség még a keresztyén hitfelekezetek között sincsen egész terjedelmében törvényesen megállapítva: nekünk a miniszteri javaslat nem elég, az nekünk nem biztosítja azon jogkört sem, mely a nemkatholikus felekezeteknek tulajdona.

Igaz, hogy a javaslat szerint a politikai jogok gyakorlásától, például a választásoktól, minket többé ki nem zárhatnak, — ámbár akadhatna egy vagy más municipium, mely, kivált reactionarius időáramlatokra, a szöveg betűiből azt betűzhetné ki, hogy a „vallástól független“féle kitétel alatt csupán a bevett vallások értődtek, — de nyújt-e amaz első cikk biztosítékot arra nézve, hogy egyébjog gyakorlásától ki nem leszünk zárva, oly jogoktól, melyek politikaiaknak épen nem nevezhetők? vegyük például az állami hivatalokra való alkalmaztathatóságát. Ha hitsorsosaink közül valamelyik szakképzettsége öntudatában egy tanári állomásért az egyetemnél folyamodnék, és ha a vallásegyenlőségi törvény többet nem tartalmazna, mint a mennyi a tervezett javaslatban kimondatik, akkor bizony a zsidóhitű pályázó jogilag is visszautasítható, mert először államhivatal nyeresi jog nem tartozik a politikai jogokhoz, másodszor pedig a zsidók gya-

korlatilag mindig kizárva lévén a közhivatalok viselhetésétől, miután a gyakorlat (usus), magyar jog szerint törvény erejével bír, a zsidó pályázónak joga sem volna a pályázásra.

De még egy más, szerintem sokkal fontosabb tekintet is bírnak kijelentésére, hogy az idézett miniszteri javaslat hiányos, és hogy a vallások, értsd a zsidóvallás egyenjoguságát nem biztosítja: — értem az egyházi ügyek rendezetlen viszonyait az államhoz. Kétségbe vonhatlan dolog, hogy az egyházak viszonyai az államhoz elébb-utóbb gyökeresen rendeztetni fognak, és hogy egy jogállam, mint a minővé, ha nem csalódom, hazánk is kifejlődni akar, privilegiált hitfelekezetet nem tűrhet. A törvényhozás tehát gondoskodni fog arról, hogy a keresztyén hitfelekezetek egyházi viszonyai a státuszhoz a jogegyenlőség elvei szerint rendeztesse, de hát akkor ismét mint könyörgők jelentkezzünk az országgyűlés előtt, újra meg újra emlékeztetve hazánk törvényhozóit, hogy a mit 1867-ben a legjobb szándékkal vallásegyenlőség czime alatt törvénybe íktattak, az nem az, nem jogegyenlőség, mert ím, a zsidó egyház ügyeiről nem történik intézkedés akkor, midőn a többi hitfelekezetekre került a sor.

A mi pedig a szóban forgó törvényjavaslatban mint a legnagyobb hézag tűnik fel, az, hogy abban vallásbeli s iskolai ügyeink iránti intézkedési jogunk, vagyis egyházi autonómiaja biztosítva nincsen, és midőn tudjuk, hogy e hazában létező minden hitfelekezet autonómiaja részint békekötésekben, részint világos törvények által biztosítottak: lehetlen nem kívánnunk azt, hogy a vallásbeli önkormányzatunk joga szintén az alkotandó törvényben gyökerezék.

Mindezen jogos kívánalmaink teljesítését és korántsem alaptalan aggodalmaink megszüntetését a magas, mint hinni akarjuk a legjobb szándéktól vezérelt miniszterium vajmi könnyen eszközölhetné, ha a mostani javaslat első cikke után az 1848-ik XX. törvénycikk példája szerint a következő két cikket elfogadná u. m.:

2. cz. A zsidó vallás törvényesen bevett vallásnak nyilvánítottatik.

3. cz. A zsidók vallásbeli s iskolai ügyek iránti intézkedési joga az álladalom felügyelete mellett biztosítottatik. Hogy ezen jog másrésztől hitfelekezeteket kötelezi arra, hogy miszerint egyházunkat az ország többi hitfelekezetei példájára és saját szükségletei szerint mielőbb rendezze, ez magától értetődik, és így kívánatos volna, ha ugyanezen 3-ik cikkben még az is mondatnék ki, hogy a m. k. miniszterium legrövidebb idő alatt egybehívandja az összes felekezet által választandó egyházi gyülekezetet vallásbeli s iskolai ügyei szervezésére, melynek megállapodásai a végleges egyházi rendezés alapját képeznék.

S.-A.-Ujhely, 1867. évi szeptember hó végén.

Legyünk őszinték.

E lapok 25-ik számában — n — f aláírással egy cikk jelent meg, melynek írója magát a s.-a.-ujhelyi hitközség tagjának vallja, és az e községben fenforgó gabella megszüntetési kérdésre vonatkozólag a „Magyar Izraelita“ban megjelent cikket megcáfolni próbálja.

Ezen czáfolatnak két része van; az egyik személyes megtámadás ellenem, mint e hitközség előljárója ellen, és e részre vonatkozólag nincs szándékomban a cikkíróval polemiába bocsátkozni. Rágalmazni valóban könnyű, különösen midőn azt a névtelenség kényelmes paizsa alatt tehetjük. Azon esetre azonban, ha a cikkíró urnak kedve van vádjával ellenem saját személyében fellépni, akkor nem fogom elmulasztani kétségbevonhatlan tényekkel bebizonyítani azt, hogy azon alaptalan gyanúsítások, melyekkel cikkíró személyemet illeti, nem egyebek, mint rossz szándéku méltatlan rágalomok.

A cikk második részét azonban, mint mely a gondviselésre bízott hitközséget illeti, tüzetes válasz nélkül hagynom, hivatalos kötelességem nem engedi, s ez készletet rá, hogy — n — f urral szöbá álljak; de „nem oly kíméletlenül, mint az ügy“, hanem kíméletesen, mint kívánja a becsület.

— n — f ur megtámadja azon elvet, hogy a választott községi előljáróságnak joga volna községét képviselni; pedig a ki ezen elv iránt sincsen még tisztában, annak nagyon kár a közügyekbe általában beleszólani; annak jobb volna előbb még egyet-mást tanulnia, mielőtt éretlen eszméivel a nyilvánosság elé lép.

Józan eszű ember nem fogja kétségbe vonni azt, hogy a maga módja szerint megválasztott előljáróság az egész községnek, még pedig egyedüli jogos képviselője, akár nagyobb, akár kisebb lett volna a szavazók száma, de ha — n — f ur 34 választótól beszél, annyival kézbe foghatóbb valótlanságot mond, miután a községi levéltárban még ma is megtalálható saját kezű aláírású szavazati ívekkel kiolvashatja, hogy csak azon 120 közül is, a kiket ő a maga pártjához számít, több volt 37-nél, a ki a választásnál reám szavazott. De hová maradt — n — f ur számításából a közel 600 tagból álló község többi szavazója, miután 120 és 34 még csak 154; — avagy azért nem veszi számba ezen választókat, mert szavazati joguk nem kedvez azon clyque érdekeinek, mely az előljárói tisztet a maga hagyományos patrimoniának szereti tekinteni.

A választás oly renddel ment végbe, hogy én és tisztársaim magunkat a község választottjainak méltán tekinthetjük. — Nem volt ezuttal, mint az előbbeni időkben néha-néha megesett, sem tulkiabálás, sem verekedés; a szavazati iv házához volt küldve minden szavazati tagnak, és benyújtására egy álló hónapi idő volt kitzúve; mért nem szavazta tehát le a 120 a 34-et?

Mint községem választott előljárója jogot tartok hozzá, de kötelességem is községemet úgy a megyei bizottmány, mint bármely más hatóság előtt képviselni; ellenben — n — f ur és elvroskonai, kiket a választók többsége bizalmukkal meg nem tisztelt, ha 120 vagy még többen volnának is, szólhatnak a maguk nevében, de nem a község nevében.

Szükség, hogy ezen jogomat féltékenyen megőrizzem, mert én ugyan, midőn a hitközséget a hatóságok előtt képviselem, kötelességem szerint szemem előtt tartom e község becsületét és autonómiáját; de fájdalommal kellett tapasztalnom, hogy igenis van községünkben egy minoritás, mely e szent érdekeket személyes célzatoknak feláldozni nem átálja.

Igen, mert az egész gabella-kérdés csak ürügy, mely mögött egészen más tervek lappangnak. Ám ha a tervek megvalósítását többre becsüli — n — f, mint hitfelekezetének becsületét és autonómiáját, cselekedjék az ő tetszése szerint; de én részemről óvást teszek az ellen, hogy ő magát és pártfeleit az intelligentia pártjának nevezi; én a zsidó intelligentiát azon táborban keresem, melyben, midőn hitfelekezeti ügyeinkről van szó, mindenek felett a zsidó név becsülete az irányadó. — n — f ur nem ezen zászló alatt szolgál.

Beszél — n — f ur a hitközség jövedelmei és kiadásairól is, megmondja, hogy az hány forint és hány krajczár, hogy ezt tebeti, bizonyítja, hogy az én és tisztársaim kezelésében nincsen semmi eltitkolni való, hogy számadásainkat és könyveinket a község jegyzői hivatalában megtekintheti kiki. — Pedig ez minálunk nem mindig volt így; az én hivatalbeli elődeim nem mindnyájan voltak barátjai az ellenőrzésnek és számadásafk kiadási rovataiban nagyban szerepeltették az „egy bizonyos helyre“ és „bizonyos embernek“féle czimeket, sőt ha így sem futotta ki, történt, hogy elégték a könyvek és lő n Generalquitt!

Ezen egyiptomi husos fazékok után vágyódik-e — n — f ur, hogy a mai rend nincsen inyére? — nem tudom, de azt tudom, hogy ma 10 frtot meghaladó kiadást az előljáróság csak a képviselőtestületnek jegyzőkönyvbe foglalt határozata folytán tehet. — A mi számadásainkban czim nélküli kiadás nem is lehet, nincs is;

és ha van jövedelmi felesleg, úgy az bizonyára nem másnak, mint magának a községnek pénztárába folyik. De — n — f urtól mást kérdenék én. Az én hivataloskodásom ideje alatt épült a nélkülözhetlen diszes fürdő, a mi a községnek 3000 frtjába került; már pedig előbbeni időkben, midőn — n — f pártjabeliei voltak előljárók, csak annyi volt a község jövedelme, mint ma; vajjon megtudná-e — n — f ur mondani, hogy hová lett akkor a jövedelmi felesleg?

Ha — n — f ur, midőn sikkasztást emlit, azon régi időkre gondol, úgy nincs rá szavam, de ha azt hiszi, hogy a jelenlegi előljáróssg kezelése nem tiszta, mint becsületes községi tagnak régen kötelessége volt volna ezen váddal ellenünk nyiltan fellépni és a sikkasztást rám bizonyítani. A mig ezt nem teszi, méltán rajta szarad a rágalmozó czime.

Nem akarom itt a kérdést vitatni, valjon a helybeli viszonyoknál fogva az egyenes adóztatás, vagy a gabellarendszer czélszerűbb e? Ugy hiszem e kérdés eldöntésére csak maga a hitközség volna hivatva és úgy volt volna helyén, hogy ha — n — f urék e község közgyűlése elé hozták volna indítványukat, ha ott többséget nyer ez indítvány én bizonyára alávettem volna magam a közgyűlés határozatának, de viszont minden becsületes községi tagtól megkívánom azt, hogy a többség határozata előtt meghajoljon.

A községi rend és béke fentartásának ez az utja és módja, de azok a kik mivel kisebbségben vannak, az állami hatóságok elé viszik a hitközség azon belügyeit, melyekbe ezen hatóságoknak beleszólást a becsületes községi tag nem is engedhet, bizonyára nem azon uton járnak, mely a községi béke megszilárdítására vezet.

Ki ezen az uton jár, ne fitogtassa az ő egyezkedési hajlamát, ne mondja azt, hogy az ő pártja késznek nyilatkozott volna, az adózási kulcs megállapodásáig, saját zsebéből fizetni a megszüntetett gabellából várt jövedelmet, ne mondja hogy e párt a békés kiegyenlítést valaha megkísértette volna, mert mind ez merő kohlmány.

Ne hivatkozzék áldozatkészségére azon párt, mely 12 évvel ezelőtt, éppen maga buktatta meg az egyenes adózási rendszert, mivel az ezen pártbeliek mint tehetősebbek nagyobb mértékben lettek volna igénybe véve.

Minálunk, ezt fájdalommal kell kijelentnem, csak a szegénynek keservesen szerzett, de szívesen fizetett krajczárja tartja fenn leginkább a községet; helyi viszonyaiknál fogva, az egyenes adózási eszme — magyarán kimondva — nem egyéb, mint viszálykodás magva, a mennyiben kivetése és behajtása a rendbontóknak várvavárt ürügyet szolgáltatand a czivódásra s a községi ügyigazgatás megakasztására; — községünkben addig, mig a községi rend az országos összegyűlés által végleg megállapítva nem lesz, egyértelmű a községi lét alapjának megdöntésével.

— n — f ur pártja eljárásának illusztrációjául, elmondom, miként szerezték a sokat emlegetett 120 aláírást. — Hárról hárra jártak kecségetéssel, ámitással, sőt fenyegetéssel, de leginkább azon ürügy felhasználásával, miszerint ők a községbeli egyenlenségeket, — melyeket egyébként ők magok idézték elő, — el akarják háritani, kértek maguknak, mint közvetítőknak megratalmazást, s ezen e czélra nyert meghatalmazást arra használták fel hogy a megye hatóságánál a gabella megszüntetését kérelmezzék, minék hallatára, az aláírók nagy része, ugyancsak elamult!

Felemlitem még templomépítési ügyünket is. — Mi barátságosan kezét nyújtva, bizalommal állítottunk — n — f pártjabeliei közül néhányat az építészeti bizottmány élére, s ők azzal viszonozták bizalmunkat, hogy mindennemű akadályokat gördítenek a kivetel elé, s máig is bitorolják a szegény embereknek lelkesedéssel felajánlott fillereit.

És mindezeknek daczára — n — f. ur kizárólag pártjának praetendálja az intelligentia czimét, a haladás pártolásának érde-

mét, alkalmasint azon benső szövetség czimén, melyet ők a chaszidekkel a szandeeri, szikszai, és lizskai jósok hiveivel tartanak.

Friedlieber Albert,
e. i. előljáró.

Midőn a fenti czikkel e vitát lapunkban befejeztnek nyilvánítjuk, részünkről csak az egyet kívánjuk kijelenteni, miszerint azok eljárását, kik a gabella megszüntetése végett a világi hatóságokhoz folyamodtak, határozottan roszalni vagyunk kénytelenek.

Hitfelekezetünk autonómiájának lábbal tapodását nem bocsáthatjuk meg hitfeleinknek. Nem bocsátanók meg még akkor sem, ha valóban sürgős és haladási kérdés forogna szőnyegen, és annyival kevésbé ez esetben, hol a gabelláról — oly kérdéstről van szó, mely semmi összefüggésben sem áll a haladás érdekeivel és minden veszély nélkül volt volna hitfelekezeti viszonyaink rendezéséig elodázható.

A szerkesztőség.

T A R C Z A.

Engesztelő napon.

Ime halványul a letűnt napoknak
Fénye; sápadtan veszem észre, mint foly
A ravasz multnak nagy ölébe gyorsan
A jelen árja.

Nézd, miként küzködnek ezüst folyónak
Habja a böszült Ocean vizével,
Hogy emez szörnyü torokával el ne
Nyelje örökre!

Hasztalan minden viadal tusája:
A fehér tajték-habozott szörnynek
Nincsen érző szive, nem ad kegyelmet
Árva folyónak.

„Szörnyeteg — százszor dühösebb amannál
Ember! — A tenger leverő hatalma
Kényszer utján elnyeli a folyócskát —
„És te halandó?!”

„Valld be! ki készítette szived sugárit
Telhetetlenül a te társad üdvét
Meggzakadtáig rezegésbe hozni?
Hol van a kényszer?!”

„Nincsen!” így füttyül panaszos fuvalma
A szabad vágyás s akarat szelének —;
„Ő akar s teszen: felelős tehát a
Mennyek urának.”

Hol van a tenger, mely az undok élet
Mocskait képes ragyogó fehérre
Mosni — és a vér nyomait törölni
Habja színével?

Istenem, szólj! mit tegyen a halandó,
Ha vágtat — s majdan közeleg feléje,
Bűneit zordul toroló szekerczéd,
Hogy bele retteg?

Ép midőn bennünk a szerencse karja
Éltet, és boldog vigalom hevében
Részegült kéjjel mulatozva járunk:
Ekkor elér az.

S óh, ezerszer jaj, ha kövült szívünkbe
Nem lövelt biztos menedék sugára!
Elsötétül ez — s nyomorult körünkbe
Lépdel a bánat.

Ámdé tán késő — : haragos nyilával
Rombol az Isten — s mi előbb örömmel
Elfogá keblünk, hanyatesve törpül
S hull le tövéről.

Mindezek voltak — be hamar kimultak!
Mint a léghullám, rezegő sóhajjal
Szállt el a lélek — s porosult agyagnak
Nincs nyoma többé.

Én pedig bátran, leborulva látom
Mint a forró zsir olajában elful,
Föl, enyész, füstöl — s kihúzódva kékül
S oszlik a szép test.

S mégis! — Mely buzgón csapódó imával
Trónusod partján ki merészel kötni
A halandó s őt kegyelet viránya
Leplezi ujra.

És te nagy Isten! kegyelem kezével
Rést nyitál az ég lebegény tirében
Ama bűnhödöttnek, a kit zsidónak
Gunyol a nagy föld.

Egy napot szentelt mi Urunk e népnek;
És ezen vétked feledésnek indul
Izrael! — tisztán ha szived kitarja
Rejteki mélyét.

Irja az új év sugarával — s ime
E napon rögtön kifeszíti rája
A kegyel'm hurját, vagy a kárhozatnak
Dörmögi rémét.

És ha buzgóan leborulva halljuk
A sofart lankadt — sipogón rezegni:
Tán a léghullám közepett egekből
Jő a bocsánat.

Szállj alá harmat fonyadó mezőnkre!
Szállj fel az Urhoz rebegő ajakkal! —
S eltörle e nap, mit a szörnyü tenger
Nem vala képes.

K. J.

L E V E L E K.

Pécs, 1867. évi október hó 9-én.

A „Magyar Izraelita“ f. é. 21. számában egy pécsi levelezés jelent meg, mely az itteni izr. hitközség előljáróságát és közvetve a vallástanárt arról vádolja, hogy közönyösségük által a közép-tanodai izr. ifjuság vallástalaná és erkölctelenné válik.*)

Én, mint megtámadott egyén kötelességemnek tartom a következtöt a fenemlített cikkben részint egészen hamis, részint elferdített adatok ellenében kinyilatkoztatni.

1. Hogy a jelenlegi hittanárnak, azaz én, senki által, sem közvetve, sem közvetlenül a községre erőszakoltatva nem lettem, hanem a hitközség saját szabad akarata és választása folytán neveztettem ki a középtanodák vallástanárnak.

2. Hogy a hitközség tanügyi bizottmánya, mely Löwinger J., Schapringer J., Mendl tudor, Spitzer S., Engel J., Engel A., Trentschiner J. W. és Weisz József urak, mint választmányi tagok által volt képviselve, mint számtalan a tanórák alkalmával

*) Ez nem mondatott.

történt látogatásai, mint a nyilvános vizsgáknál, melyeknél a nt. főrabbi elnökölt és az érdemsorozatot aláírta, nem csak az ifjuságnak vallástani és erkölcsi szép haladásáról szerzett magának meggyőződést, de ezen meggyőződés kifejezésével — egy f. évi augusztus hó 28-án kelt elismerő levéllel is méltatta az alulírottat megtisztelni.

3. A „Magyar Izraelita“ azon vádjának, mintha a pécsi izr. hittanár nem is a hittan oktatásával, hanem csak a tanulóktól beszedendő tandíjjal törődnek, oda utalok, hogy én a növendéktől semminemű tandíjt nem huzok, hanem a hitközségtől 180 frt évi fizetéssel vagyok alkalmazva, mely összegért köteles vagyok hetenkinti 6 órán a középtanodai ifjuságot és 5 órán a mintafőtanodában tanítani.

Midőn tehát az ezen állításaimra vonatkozó, a hitközség és a tanügyi bizottmánytól kiállított okmányokat igazolásomra beküldöm, maradtam *) s a t.

G o l d s c h m i d I z s á k,
hittanár.

Nyir-Bátor, 1867. évi október havában.

T. szerkesztő ur!

suum cuique. —

Szabolcsi levelezője, K. S. ur, ki becses lapjának 27-dik számában az e megyében hiányzó izr. népiskolákról szól, hihetőleg rosszul van e tárgyról értesülve; mert miközben Nagy-Kálló világosultsága mellett Nyiregyháza árnypalotáját tünteti fel, Nyirbátorra a feledés homályos leplét veti.

Igaz, hogy a helybeli izr. iskola csak 1½ év óta nyerte nyilvánosságát, és a chassidismus szülte zendülés lecsillapítására községünkben is nem csekély erőmegfeszítés, áldozatkészség és erélyesség kívántatott; igaz, hogy tehetősbeink száma megyénk nagyobb hitközségeivel arányban jóval alantabb áll: mindemellett — hála az égnek és köztisztelőben álló hitsorsosunk, Mandel Ede ur emberszerető nemes fáradozásainak — sikerült egy oly nyilv. elemi iskolát életbe léptetnünk, mely hasonnemű iskolákkal a párhuzamságot derekasán kiállja és vívmányunkat édes gyümölcsével dúsan jutalmazza.

Tanodai ifjuságunk, mely átalán tiszta magyar ajku, két jeles tanító által vezetetik, kik eredményteljes működésük által közmegelegedésünket a legnagyobb mérvben bírják.

Épen mult hó végével tartatott meg tanodánkban az évi vizsga főtisztelendő K r o c s k a Szilárd, róm. kath. plébános és elemi tanodai igazgató ur tetteges részvéte és számos más egyházi és világi keresztyén vendég jelenlétében; és az ifjuságnak az alkalommal kifejtett biztonsága a magyar, német és héber nyelvben, hazai és nemzetünk történetében, valamint a népiskolák tantárgyainak minden ágában, az erélyes tanítóknak dicséretére válik.

Mellékesen legyen szabad még annyit hozzáfűggesztem, hogy tanintézetünkben — maroknyiségünk dacára — 30 szegény gyermek dijnélküli oktatásban és iskolakönyvekkel való ellátásban részesül.

Ezek után — úgy vélem — jogosan felszólalhattam névtelenségünkben mint „harmadik a szövetségben.“

Midőn t. szerkesztő urat soraim közzététele végett kérem, maradok s a t.

K a t z I z r a e l,
cultusfőnök.

Rimaszombat, 1867. évi október hó 11-én.

T. szerkesztő ur!

Az itteni izr. hitközség még csak egynéhány éve, hogy életbelépett, azaz hogy községnek nevezetheti magát, de a mel-

*) Minket e levél, melyben számos helyesírási hiba volt, eléggé meggyőzött, hogy Goldschmid ur nem képes magyar tanodában vallástant oktatni.

let, hogy csak kis számu tagból áll és ezek sem a leggazdagabbak, még sem mulasztottak el semmit is elkövetni, sőt áldozatokat is hozni, mi a jólétet, haladást és művelődést gyarapíthatja.

Környezve ugyan egy raj orthodox egyénektől, kik a falukon elszórva laknak és fulánkjaikkal fenyegetnek, még sem riadnak vissza községszervezésükben kezdett munkájukat folytatni és miután a szilárd akarat nem hiányzik, a kedvező siker sem fog elmaradni.

Tiszteletben álló rabbink főtörekvése oda van irányozva, hogy egy megfelelő templomot építtessen.

Említésre méltó még, hogy rabbink az ünnepeken kívül majd minden szombatn tartalomdus szónoklatot tart, hol ugyanazon napon lévő hetivásár dacára számos ájtatos hallgatója van.

Igen kívánatos volna, ha Magyarországon a szombati napon tartandó hetivásárok egy köznapra tétetnének. Ez annál inkább volna kivihető, miután e változás még a kereskedésre nézve is nagy előny.

Hogy pedig a haladás csakugyan felütötte nálunk is sátorát, azon körülmény bizonyítja leginkább, hogy községi tagjaink semmi áldozatot sem kimélnék, ha az iskola emeléséről van a szó. Maga a példás egyetértés is kiemelendő, különösen hitfeleink és a keresztyének között. E tekintetben nem látszik, hogy még nem vagyunk emancipálva; pedig vannak, még pedig sokan, kik szeretik terjeszteni, hogy a zsidókérdés még népszerűtlen.

R. F.

Vegyes hírek.

— Lapunk jelen száma a sz. ünnep miatt 24 órával későbbben jelenik meg.

Ma (17-én) tartotta az országos tanítói egylet közgyűlését. Mintegy 140 tanító volt jelen, kik között 70—80 már tegnap délután dr. Meisel elnökle alatt előtanácskozásokat tartottak.

Dr. Meisel főrabbi már 9 óra után megnyitotta az ülést és lelkes szavakkal üdvözölte az egylet tagjait és bemutatván a tagoknak az ülésre kiküldött királyi biztos urat.

Ezután a titkárok felolvasták a közgyűlési jelentést, a választmány működését, a rendes alapító és pártoló tagok számát és a pénztár állását. — Sajnos, hogy a délelőttöt meddő vitákkal töltötték el. Az elnökség ugyanis csak azon feltétel alatt kívánt visszalépni, ha a közgyűlés e visszalépést üdvösnek tartja. Hosszas vitatkozás után, melyben több tag szónoki tehetsége által kitünt, titkos szavazattal az újbóliválasztás határozatott el. Ha az elnökség azonnal visszalép, a tagok még délelőtt az égető kérdésekhez szólhattak volna, így azonban dél lett annélkül hogy csak az új választás is befejeztetett volna.

Délután 3 órakor a tagok ismét egybegyűltek és átadták szavazati lapjaikat a már délelőtt megválasztott szavazatszedő bizottmányoknak. Mig a szavazatszedő bizottmány el volt foglalva, addig azon eszközökről szözlottak, melyek a zsidó iskolák emelésére szolgálhatnak. E vitában, mely a közgyűlés fénypontját képezi, mintegy 10 szónok vett részt és határozattá lön, hogy választassék egy 10 tagu bizottmány, melynek feladata legyen, a zsidó iskolákban használandó héber tanításra vonatkozó javaslatot kidolgozni. E bizottmány következő tagokból áll. Elnök: D e u t s c h Henrik vallástaná, R e i c h Ignác és L e d e r e r Ábrahám Pestről, G r o s s m a n n M. W. Pozsonyból, S t e i n h a r d t Márk Makóról, K ü r z József Temesvárról, E i c h b e r g Adolf N. Kanizsáról, S t e i n i t z

Vág-Ujhelyről, Felsenburg Adolf Szentesről és Rotenberg urakból Homonnáról.

Végre felolvastatott az újból megtörtént választás eredménye, mely a következő. — Elnök: Dr. Meisel főrabbi; alelnök: Lederer Abraham; pénztárnok: Kohn Salamon igazgató; ellenőrök Rosenberg Henrik Pestről és Freund Budáról; titkárok: Ozer Zsigmond és Hirsch urak. A fővárosi választmányi tagok a következők: Dr. Kohn Samuel hitszónok, Deutsch Henrik vallásánár, Reich Ignác, Rosenberg Henrik, Rózsási József, Kohányi Sámuel, Schwarz Mór és Braun Lipót (Ó-Buda) urak. A vidéki választmányi tagok neveit csak jövő számunkban fogjuk közölhetni, minthogy az eredmény csak holnap lesz kihirdetve. A választás eredményének felolvasása után Tencer Pál indítványozta, hogy az egylet azonnal Löw Lipót főrabbi uralal táviratilag tudassa, miszerint ez őt egyhangulag tiszteletbeli elnöknek megválasztotta. Ez indítványt a közgyűlés általános helyesléssel fogadta és azonnal foganosította. Végre Dr. Meisel főrabbi meghíja a jelenlevőket egy holnap délelőtt 9 órakor tartandó tanácskozmányra és beárja az ülést. A gyűlés után az egylet tagjai egy ez alkalomból rendezett estélyre mentek, hol 7¹/₂ órától egész 10 óráig igen kedélyesen mulattak. Ez alkalommal több szép felköszöntéseket hallottunk. Mindezekről terjedelmesen, gyorsírónk közlése után, csak jövő számunkban fogunk szólhatni.

— Tisztelt munkatársunk, Fenyvesi Adolf, e napokban jegyezte el magának Löwensohn Klára kisasszonyt. Fogadját. barátunk legőszintébb szerencsekívánatunkat.

— Az aradi izr. főelemi-, alreál- s leánytanoda tisztelt tanítói testületének helyben.

A tisztelt tanítói testület f. év szeptember hó 25-ről kelt beadványa következtében ezennel értesítetik, hogy a hitközség előljárósága azon várakozás által indítva, miszerint az időnközi tartandó tanítói értekezletek a tanoda- s oktatási ügyre nézve csak jótékony befolyással lehetnek, a f. év október hó 17-én Pesten tartandó országos izr. tanítói egylet közgyűlésére Kohn Zsigmond realltanító s igazgató urat, valamint főelemi tanító, Grünwald Lipót urat mint a helybeli tanítói testület képviselőit kiküldvén, mindegyikének utazási általányul 30 o. é. forintot engedmenyezett.

A kiküldött képviselő-tanító urak egyuttal megbizatnak, hogy az országos tanítói egylet közgyűlésének a helybeli izr. hitközség előljáróság honfui üdvözetét azon hozzáadással kijelentsék, miszerint ez annak a magyar izr. tanügy emelésére czélzó kezdeményezéseit gyámolítani mindig kedves föladatának ismerendi.

Kelt Aradon, 1867. évi október hó 7-én.

Az aradi izr. hitközség előljárósága:

Rosenberg Lipót m. k.,
jegyző.

Hirschmann József m. k. elnök.

Iskolaügyi szakosztály előljárója:
Bing Bernát m. k.

— Biztos forrásból értesülünk, hogy Schütz Manó és Herz urak, a helybeli mintatanoda tanítói, a m. kormánytól elbocsátatnak. Nem kételkedünk, hogy oly községek, melyek a magyar nyelvre sulyt nem fektetnek, igen szívesen fogják a derék tanítókat alkalmazni, kiknek egyedüli hibájuk az, hogy a r u l n e m t u d n a k. Mint halljuk, Schütz ur Brúnben vallásánárnak fog kinevezetni. Őszintén örvendénk, ha e becsületes és tudományos ember, ki 22 év óta fáradozik az ifjuság érdekében, ezen állomást elnyerné. Nem akarunk különben egy percig sem kételkedni, hogy a magas kormány az elbocsátott tanítókat, kik ide nem jöttek, hanem ide hozattak, gazdagon fogja kárpótolni. — Jelenleg még a mintatanodában Ledereren kívül, ki mint tanító fog működni, Mendl és Schwarz urak maradtak meg az idegen ajku tanítók közül. Mendl ur a német nyelvet és Schwarz ur a rajzolás fogja tanítani. Közlebből

ismervén Mendl urat nagyon örvendünk, hogy az intézetnek, mint a német nyelv tanítója megtartatott. Ezen minőségében helyét tökéletesen be fogja tölneni.

— Fould élettörténete igen egyszerű. Született nov. 17-én 1800-ban, atyja egy gazdag zsidó bankár volt, a ki csak 1855-ben halt meg, Korán beavatták a számok titkaiba, de a mellett ideje maradt, hogy a szépművészetekben és a tudományokban is jártasságot szerezzen. 1842-ben képviselőül választatván a tarbesi kerületben, a hol jószága fekszik, a kamarában csakhamar hirre kapott pénzügyi és nemzetgazdászati alaposága.

A februári forradalommal csakhamar megbékült, képviselőül választatta magát és 1848. július havában két röpirattal állott elő ily czimmel „Pas d'as signats.”

A győzelmes császárság benne jó baráttra talált. Jó pénzügyminiszterre volt szükség és Fouldot kinálták meg a tárczával. Fould elhagyta atyai üzletét és az állam üzlete vezetését vállalta fel. Ezen korszakból számos gyakorlati intézkedés hirdeti hirnevét, legnevezetesebb tette azonban az Orleansi család vagyonára vonatkozó dekretum elleni óvása volt. Ennek következtében 1852. évi január 25-én elbocsátatását kérte, melyet ugyan megnyert, de még ugyanazon nap senátorrá nevezetett.

Kibékülése a császárral nem soká haladt és csakhamar mint állam-és ház-miniszter ujabban tárczát vállalt. Az 1855-ki világiállítas, a nagy opera ujjászervezése és a Louvre befejezése e korszakból valók. Fould ezekben nemcsak jeles pénzügyérnek, hanem mivel műbarátnak is bizonyult.

Achilles Fouldnak sokat köszön hazája, melynek hű fia volt utolsó leheletéig. Franciaország magasztalva utal számos jeles intézkedéseire, Algir az általa létre hozott bankjára. Azonban a cayennei fegyencz gyarmatra vonatkozó törvényjavaslatnak is ő a szerzője; kétségkívül nem értette Fould ezen javaslat horderejét a mint a geografia különben sem szokott a francia miniszterek erős oldala lenni.

Achilles Fould a gyakorlat, a routine embere volt, nem ékesszóló, elméleti államférfiu, mint Rouher. Pénzügyi jelentései és összeállításai alakilag kiválóan világosak, érthetők és átnézetesek voltak — ha ugyan érdeke megengedte. Ellenben akadéktalan, félhomályos, finom szerkezetű, ha elrejtteni akart, ha nem akart többet elárulni, mint a megnyit egy éles eszű kereskedőnek ki kellett találni. Azért az egyik párt mosolygva nézett le ezen jelentésekre, mint egykoron Thiers hires számcsoportozására, a másik párt pedig azzal vigasztalódott, hogy a pénzügy a császárságnak nem legerősebb oldala ugyan, de hogy a végső rosz ellen mindaddig biztosítva van, a mig Fould áll a pénzügyek élén.

Mert ez ember azon elvet képviselte a kormányon, mely minden körülmények közt legnépszerűbb és legritkább: a takarékoság elvét. Az udvarnak a ruházatban kifejtett fényüzése miatt gyakran éles ellentétbe helyezte magát a császárral. Hauszmann volt legnagyobb átka és keresztje, a határtalan pompát legkedvelő udvari élet mellett.

Ha Olaszország számára, mely a császárságnak millióiba került, tudott mindig pénzeket előteremteni, Mexikó részére annál kevesebb áldozatokra volt hajlandó, már csak azért is, mert az egész mexikói ügyet az udvar női része kezdeményezte és oly czélloknak volt szolgáló, melyeket Fould megvetett, de különben is látta a vállalat veszélyes következményeit és félt tőlök.

Fould nem tartozott azon férfiak közé, kik Franciaországban kiváló gyűlöletben vagy szeretetben részesültek. De fontos pénzügyi kérdésekben meg szokták már hogy bevárják azt hogy ő mit szól hozzá. És tény az, hogy valahányszor tárczát vállalt, ezt a börze hausseal üdvözölte, valahányszor pedig visszalépett, komoly aggodalmaknak engedte át magát. A császárra nézve mindenkor nagy veszteség lett volna halála; a jelen pillanatban kétszeresen az.